

DOI: 10.26693/jmbs07.04.163

УДК 378:615.825:796.01

Пристапа Є. Н., Жарська Н. В.,

Бріскін Ю. А., Вовканич А. С.

ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНА РЕАБІЛІТАЦІЯ У СИСТЕМІ ГАЛУЗЕВИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
Львів, Україна

Мета: визначення сутності та контенту фізкультурно-спортивної реабілітації як компоненти галузевих соціальних практик.

Матеріал: системний підхід, методи аналізу та синтезу, документальний метод, методи наукової індукції та дедукції.

Результати. Проаналізовано особливості використання терміну «реабілітація» в історичному контексті, починаючи від часів Першої світової війни і по сьогоднішній день. Науковці одноставні у думці, що реабілітація – це система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, професійних та інших заходів з метою відновлення здоров'я, функціонального стану організму людини та її працездатності. Досліджено, що реабілітація є складним багатогранним поняттям, що означає «відновлення» і передбачає різні види реабілітації.

Встановлено що фізкультурно-спортивна реабілітація - система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Враховуючи належність фізкультурно-спортивної реабілітації до сфери фізичної культури і спорту, що вивчає вплив фізичної культури і спорту на здоров'я, фізичний розвиток і фізичні можливості організму, а також на відновлення спортсменів після травм та захворювань, то застосуванням занять фізичною культурою і спортом будуть сприяти суттєвому зміцненню та підвищенню результативності відновлювання спортсменів після травм та захворювань.

Висновки. Фізкультурно-спортивна реабілітація є актуальним об'єктом наукових досліджень. В якості постулату наукових досліджень у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації приймаємо твердження, що реабілітація – це система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, професійних та інших заходів з метою відновлення здоров'я, функціонального стану організму людини та її працездатності.

На відміну від фізичної терапії, яка ґрунтується на діагностиці та оцінці функціонального стану пацієнта з урахуванням нозології, та передбачає

застосування фізичних вправ поряд із лікувальними та фізіотерапевтичними заходами, фізкультурно-спортивна реабілітація має переважне спрямування на відновлення і компенсацію функціональних можливостей організму, фізичного і психологічного стану людини за допомогою занять фізичною культурою і спортом.

Одним із основних методичних положень фізкультурно-спортивної реабілітації повинен стати комплексний мультидисциплінарний підхід, що він передбачає формування складу «ФСР-команди» для відновлення стану спортсмена з фахівців сфери фізичної культури і спорту, та залучення фахівців інших спеціальностей в консультативному режимі.

Ключові слова: фізична культура і спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація, реабілітація, фізична терапія.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно теми «Організаційно-методичні засади фізкультурно-спортивної реабілітації» плану НДР Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, № державної реєстрації 0122U000093.

Вступ. Розвиток системи ефективної реабілітації з урахуванням сьогоденного рівня суспільного здоров'я, можна віднести до найбільш важливих завдань не тільки у сфері сучасної охорони здоров'я, але й у сфері фізичної культури і спорту. Питаннями реабілітації при порушеннях різного профілю опікуються ООН та її численні спеціалізовані підрозділи (ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО та близько 50 міжнародних організацій). В Україні, цьому питанню присвячено цілий ряд Законів та Постанов Уряду [1].

Для реформування й удосконалення системи освіти, яка активно змінюється в сучасних умовах, велике наукове, освітнє та практичне значення має вивчення теоретико-методологічного підґрунтя.

У зв'язку з активним розвитком нового напрямку – фізкультурно-спортивної реабілітації, виникла необхідність розробки її змістового наповнення, та, перш за все, формування поняттєвого апарату.

Найбільш пріоритетний характер мають питання, що стосуються тлумачення основних

термінів, адже залежно від того чи іншого трактування можна невдало спроектувати професійний статус фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням сучасних проблем теорії, методології розвитку фізичної реабілітації, знайшло своє відображення у багатьох працях таких науковців, як Н. О. Белікова [2], Л. Б. Волошко [3], В. В. Клапчук [4], В. О. Кукса [5], Ю. О. Лянной [6], І. Р. Мисула [7], В. П. Мурза [8], В. М. Мухін [9], О. В. Погонцева [10], Є. Н. Приступа та А. С. Вовканич [11], М. Я. Романишин [12], Л. П. Сущенко [13] та ін.

Питанням реалізації програми фізкультурно – спортивної реабілітації учасників бойових дій присвячуються наукові праці О. В. Юденко, Н. М. Крушинської, О. В. Омельчук [14].

Визначені положення вказують на значну зацікавленість науковців щодо проблематики становлення та розвитку фізичної реабілітації, яка в подальшому була реорганізована у спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія» сфери охорони здоров'я. Проте нез'ясованими залишаються питання щодо формування теоретико-методологічного підґрунтя процесу, й, відповідно, поняття «фізкультурно-спортивна реабілітація» у сфері фізичної культури і спорту.

Мета дослідження: визначення сутності та контенту фізкультурно- спортивної реабілітації як компоненти галузевих соціальних практик.

Матеріал та методи дослідження: системний підхід, методи аналізу та синтезу, документальний метод, методи наукової індукції та дедукції.

Результати дослідження. Слід зазначити, термін «реабілітація» досить часто мав різні значення, що було пов'язано з історичним контекстом. У 1903 році Франц Йозеф Раттер фон Бус уперше ввів поняття «реабілітація» у книзі «Система загального піклування над бідними», зосередивши увагу на благодійній діяльності.

Історичні матеріали свідчать про те, термін «реабілітація» почав інтенсивно використовуватися в соціальній практиці під час світових війн. Так, різні види реабілітації активно розвивалися під час Першої світової війни. Тисячі травмованих і покалічених воїнів отримували відновлювальне лікування і реконструктивну допомогу. Активний розвиток реабілітація отримала після другої світової війни. У цей час були створені різні реабілітаційні служби, центри, державні інститути реабілітації для лікування наслідків поранень, контузій, захворювань у військовослужбовців отриманих на фронті [2, 4, 6, 9].

Опосередкованим результатом такої діяльності було офіційне визнання поняття «реабіліта-

ція» на I Конгресі з реабілітації хворих у Вашингтоні (1946 р.), на якому К. Вінтер розглядає реабілітацію як цілеспрямовану діяльність колективу в медичному, педагогічному, соціальному та економічному аспектах з метою збереження, відновлення і зміцнення здатності людини брати активну участь у суспільному житті [15].

Згодом, у 1958 році, була організована Міжнародна система організації реабілітації, а в 1960 році створене Міжнародне товариство з реабілітації інвалідів, яке є членом Всесвітньої організації охорони здоров'я і співпрацює з ООН, ЮНЕСКО та Міжнародним робочим Бюро.

Як зазначають І. Мисула та Л. Вакуленко, лише у 1958 році на засіданні Комітету експертів ВООЗ з медичної реабілітації було наголошено на необхідності застосування реабілітації для зменшення негативних фізичних, психічних, соціальних наслідків захворювань і звернено увагу на доцільність розвитку реабілітаційних служб [7].

Питаннями формування поняттєвого апарату займалися міжнародні організації (Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародної організації праці тощо) спільно з асоціаціями експертів з реабілітації. Зокрема, Комітет експертів з реабілітації ВООЗ (1963) наголосив, що реабілітація – це процес, метою якого є запобігання інвалідності під час лікування захворювань і допомога хворому у досягненні максимальної фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності, на яку він буде здатний в межах існуючого захворювання. А у 1980 р. ВООЗ визначає реабілітацію як комбіноване і координоване застосування медичних, соціальних, педагогічних і професійних заходів з метою підготовки або перепідготовки індивідуума до оптимізації його працездатності [16].

У 1964 р. Міжнародна організація праці визначає реабілітацію як відновлення здоров'я людей з обмеженими фізичними і психічними можливостями для досягнення максимальної фізичної, психічної, соціальної і професійної повноцінності [17].

В резолюції IX Ради міністрів охорони здоров'я європейських країн (Прага, 1967 р.) реабілітація визначається як система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, психологічних та інших заходів, направлених на попередження розвитку патологічних процесів, які приводять до тимчасової або стійкої втрати працездатності, на ефективне і раннє повернення хворих та інвалідів у суспільство і до суспільно-корисної праці.

Варто також відзначити, що навіть сам термін «реабілітація» немає єдиного трактування у працях різних фахівців. Так, у 60–70-х роках ХХ століття у «Медичній реабілітації», виданій за редакції

В. Цончева і Б. Деветакова, поняття «реабілітація» визначається як комплекс медичних, професійно-педагогічних і соціально-економічних заходів, що спрямовуються на фізичне, морально-психічне, професійне та соціально-економічне відновлення хворих із хронічними захворюваннями з метою повернення їх до трудової діяльності [18].

О. Ф. Каптелін (1955 р.), розглядає реабілітацію, як відновлення здоров'я і працездатності інваліда та здійснюється в контексті інтегративної діяльності колективу медичних працівників, педагогів, підприємств і громадських організацій [19].

К. Віннер (1973 р.) надає визначення реабілітації, як цілеспрямованій діяльності колективу фахівців у медичному, технічному, фізичному, соціальному, економічному та педагогічному аспектах з метою відновлення здоров'я, нормалізації і зміцнення порушених здібностей людини і повернути його до активної участі у суспільно-трудовій діяльності.

Г. Юмашев та К. Ренке (1973) визначають реабілітацію, як суспільно необхідне функціональне і соціально – трудове відновлення хворих та інвалідів (дітей і дорослих), яке здійснюється комплексним застосуванням державних, суспільних, медичних, психологічних, педагогічних, професійних, юридичних, та інших заходів.

За визначенням Ю. Д. Усенка та В. Н. Молотова (1979), реабілітація – це динамічний процес, який охоплює період від моменту виявлення хворого (постраждалого) до відновлення або поліпшення його здоров'я в широкому медико-соціальному сенсі цього поняття [20].

О. І. Самсон та М. Ю. Коломоець (1985) вказують, що поняття «реабілітація» використовується в медицині, педагогіці, психології, соціології, фізичному вихованні для визначення комплексу заходів, спрямованих на відновлення різних аспектів здоров'я і працездатності хворих та інвалідів різних вікових груп [21].

На думку В. М. Мухіна (2009) реабілітація є суспільно необхідним функціональним і соціально-трудовим відновленням хворих та інвалідів, що здійснюється у процесі реалізації комплексу медичних, психологічних, педагогічних, професійних, юридичних, державних, суспільних та інших заходів і передбачає повернення людини, відповідно її стану, до звичайного життя і праці [9].

Як зазначає Н. О. Белікова, найбільш широке тлумачення терміну «реабілітація» представлено І. І. Пархотіком, як процесу, який забезпечує найвищий можливий рівень відновлення втрачених з тієї чи іншої причини функцій і здібностей, що досягається посередництвом розвитку фізичних компенсаторних механізмів і психологічного врегулювання за допомогою використання медичних,

фізкультурних, інженерних, освітніх і професійних служб [2].

Науковці одностайні у думці, що реабілітація – це система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, професійних та інших заходів з метою відновлення здоров'я, функціонального стану організму людини та її працездатності.

Погоджуємось з думкою І. К. Шхвацабая, Д. М. Аронова та В. П. Зайцева, які зауважують, що поняття «реабілітація» ширше за поняття «відновлювальне лікування», оскільки кінцевою метою будь-яких реабілітаційних заходів є відновлення особистісного і соціального статусу хворого [22].

Більшість дослідників для конкретизації поняття «реабілітація» виділяють різні види реабілітації, які мають свої методичні підходи.

Так, В. М. Мухін зазначає, що реабілітацію поділяють на три взаємопов'язані види — медичну, соціальну, чи побутову і професійну, чи виробничу [9], де фізична реабілітація є складовою частиною медичної реабілітації, яка застосовується з використанням фізичних вправ, масажу і природних чинників з профілактичною і лікувальною метою у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих і інвалідів.

Ю. О. Лянной зазначає, що фізична реабілітація як наука про відновлення здоров'я останнім часом значно розширює свої межі як серед інших видів реабілітації (медичної, психологічної, педагогічної, професійної, соціальної, оздоровчої), так і серед інших засобів відновлювальної медицини та оздоровлення населення [6].

Важливо, що медична реабілітація включає лікувальні заходи, створені задля відновлення здоров'я хворого, і психічну підготовку потерпілого до необхідної адаптації, реадaptaції чи перекваліфікації.

Слід зазначити, що масштабне реформування сучасної системи освіти та охорони здоров'я до міжнародних вимог сприяла формуванню нової освітньої спеціальності 227 – «Фізична терапія, ерготерапія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» [23].

Сучасна фізична терапія – це процес забезпечення розвитку, максимального відновлення та підтримання рухової і функціональної спроможності осіб з обмеженнями повсякденного функціонування або таких дій, у яких можуть виникнути такі обмеження [24].

Професійна діяльність фізичного терапевта розвивається в Україні відповідно до вимог системи охорони здоров'я і спрямована передусім не на саме захворювання чи травму пацієнта, а на роботу з усунення обмеження діяльності внаслідок цього захворювання чи травми.

Відмінною особливістю фізичної терапії є професійне клінічне мислення, яке ґрунтується на діагностиці та оцінці функціонального стану пацієнта з урахуванням нозології. Метою діагностики є визначення прогнозу, головних цілей, засобів і методів фізичної терапії для найбільш підходящих стратегій лікування і відновлення.

Всі ці положення з урахуванням тієї чи іншої медичної спеціальності, з одного боку, звужують цілі, завдання, засоби, методи, організаційні форми реабілітації, орієнтують їх залежно від профілю захворювання чи інвалідності на загальноприйнятті в офіційній медицині засоби та методи та явно недооцінюють роль руху і взагалі фізичної культури особистості, що бере участь у цьому процесі; а з іншого – вкотре підтверджують, що медична реабілітація знаходиться лише на шляху виходу з рамок лікувально-шпитальної парадигми.

Разом з тим, спеціальність 227 – «Фізична терапія, ерготерапія», цілком природньо, не враховує вираженої специфіки діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

Як зазначає Ю. О. Лянной, за даними С. П. Євсєєва та Л. В. Шапкової, спортивна реабілітація спрямована на відновлення функціональних систем організму спортсмена після тренувань, спортивних змагань, травм, захворювань з метою досягнення найвищих спортивних результатів за рахунок застосування медикаментозних препаратів, фізичних вправ та природних чинників [6].

В основі процесу спортивної реабілітації лежить необхідність відновлення і підвищення резервів різних функціональних систем організму спортсмена, які постійно випробовують на собі дію значних, а інколи межових фізичних навантажень. Спортсмен повинен повернутися до спорту таким, яким він був до отримання травми, і в найкоротший термін, зберігаючи можливість витримувати високі спортивні навантаження.

Одним із основних нормативно-правових документів сфери фізичної культури та спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (№ 3808-XII, 24.12.1993, зі змінами). Він регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту, визначає загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи у сфері фізичної культури і спорту.

Згідно законів України «Про фізичну культуру і спорт» (№ 3808-XII, 24.12.1993, зі змінами) та «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (№ 2961-IV 06.10.2005, зі змінами) встановлено (ст. 1, ст.1 відповідно), що фізкультурно-спортивна реабілітація – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною

культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Принциповою відмінністю реабілітаційного процесу у сфері охорони здоров'я є забезпечення організації та регулювання надання реабілітаційної допомоги фахівцями, що об'єднані у мультидисциплінарну реабілітаційну команду, до складу якої входять лікар фізичної та реабілітаційної медицини, фізичний терапевт, ерготерапевт, терапевти мови і мовлення, психологи, психотерапевти, сестри медичні з реабілітації, асистенти фізичних терапевтів та ерготерапевтів [24].

Крім того, засоби, що використовуються в фізичній терапії, так чи інакше орієнтовані на складові традиційної медицини: медичну техніку, масаж, фізіотерапію, психотерапію, фармакологію тощо, а не на природні фактори – рух, здоровий спосіб життя, раціональне харчування, загартовування та ін.

Враховуючи приналежність фізкультурно-спортивної реабілітації до сфери фізичної культури і спорту, що вивчає вплив фізичної культури і спорту на здоров'я, фізичний розвиток і фізичні можливості організму, а також на відновлення спортсменів після травм та захворювань, то застосуванням занять фізичною культурою і спортом будуть сприяти суттєвому зміцненню та підвищенню результативності відновлювання спортсменів після травм та захворювань. Важливо також зауважити, що до складу «ФСР-команди» для відновлення стану спортсмена необхідно, окрім фахівців сфери фізичної культури і спорту, залучати у разі потреби фахівців інших спеціальностей в консультативному режимі.

Висновки

1. Фізкультурно-спортивна реабілітація є актуальним об'єктом наукових досліджень.
2. В якості постулату наукових досліджень у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації приймаємо твердження, що реабілітація – це система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, професійних та інших заходів з метою відновлення здоров'я, функціонального стану організму людини та її працездатності.
3. На відміну від фізичної терапії, яка ґрунтується на діагностиці та оцінці функціонального стану пацієнта з урахуванням нозології, та передбачає застосування фізичних вправ поряд із лікувальними та фізіотерапевтичними заходами, фізкультурно-спортивна реабілітація має переважне спрямування на відновлення і компенсацію функціональних можливостей

організму, фізичного і психологічного стану людини за допомогою занять фізичною культурою і спортом.

4. Одним із основних методичних положень фізкультурно-спортивної реабілітації повинен стати комплексний мультидисциплінарний підхід, що він передбачає формування складу «ФСР-команди» для відновлення стану спортсмена з фахівців сфери

фізичної культури і спорту, та залучення фахівців інших спеціальностей в консультативному режимі.

Перспективи подальших досліджень будуть присвячені створенню концепції фізкультурно-спортивної реабілітації як невід'ємної компоненти освітнього, наукового та прикладного простору сфери фізичної культури та спорту.

References

1. Hertsyk A M. Mizhnarodne traktuvannya terminiv «fizychna rehabilitatsiia» ta «fizychna terapiia» [International interpretation of the terms “physical rehabilitation” and “physical therapy”]. *Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia*. 2010;4:35–38. [Ukrainian]
2. Bielikova NO. *Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii do zdoroviazberezhuvainoi diialnosti: teoriia ta metodyka* [Training of future specialists in physical rehabilitation for health care activities: theory and methodology]. K; 2012. 584 s. [Ukrainian]
3. Voloshko LB. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii v protsesi medyko-biologichnoi pidhotovky* [The formation of would-be physical rehabilitation specialists' professional competence in the process of studying medicine and biology-related subjects]. Abstr. PhD. (Ped.). K; 2006. 211 s. [Ukrainian]
4. Klapchuk VV, Zaitseva VM, Pushchyna IV. Fizychna rehabilitatsiia v Ukraini: istorychni vidomosti i problemni pytannia [Physical rehabilitation in Ukraine: historical information and problematic issues]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 2014;1:204–209. [Ukrainian]
5. Kuksa VO. Sutnist fizychnoi rehabilitatsii [The essence of physical rehabilitation]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. 2001;1:46–51. [Ukrainian]
6. Lianno YuO. Vyznachennia vydiv rehabilitatsii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh mahistriv z fizychnoi rehabilitatsii [Determination of types of rehabilitation in the professional training of future masters in physical rehabilitation]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im TH Shevchenka. Pedahohichni nauky. Fizyчне vykhovannia ta sport*. 2013;112:177–182. [Ukrainian]
7. Mysula IR, Vakulenko LO, Red. *Medychna ta sotsialna rehabilitatsiia* [Medical and social rehabilitation]. Ternopil: TDMU «Ukrmedknyha; 2005. 402 s. [Ukrainian]
8. Murza VP. *Psykhologo-fizychna rehabilitatsiia* [Psychological and physical rehabilitation]. Kyiv: Olan; 2010. 488 s. [Ukrainian]
9. Mukhin VM. *Fizychna rehabilitatsiia* [Physical rehabilitation]. K: Olimp I-ra; 2009. 488 s. [Ukrainian]
10. Pohontseva OV. *Formuvannia hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii do profesiinoi diialnosti v ozdorovchykh tsentra* [Formation of readiness of future specialists in physical rehabilitation for professional activities in health centers]. Abstr. PhD. (Ped.). K; 2011. 22 s. [Ukrainian]
11. Prystupa YeN, Vovkanych AS. Rol i mistse fakhivtsia z fizychnoi rehabilitatsii v systemi okhorony zdorovia naselennia [The role and place of a physical rehabilitation specialist in the public health care system]. *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. 2011;9:92-96. [Ukrainian]
12. Romanyshyn Mla. *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii do roboty iz sportsmenamy* [Professional training of physical rehabilitation specialists to work with athletes]. Abstr. PhD. (Ped.). Zhytomyr; 2009. 20 s. [Ukrainian]
13. Sushchenko LP. Osoblyvosti formuvannia zdibnostei maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii v umovakh suchasnoi paradyhmy vyshchoi fizkulturnoi osvity [Features of the formation of abilities of future specialists in physical rehabilitation in the conditions of the modern paradigm of higher physical education]. *Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova*. 2015;3(1):347–350. [Ukrainian]
14. Yudenko OV, Krushynska NM, Omelchuk OV. Vprovadzhenntia innovatsiinykh fitnes-tekhnohohii v prohramy fizkulturno-sportyvnoi rehabilitatsii viiskovoslužhbovtiv iz naslidkamy boiovoi travmy [Implementation of innovative fitness technologies in the physical culture and sports rehabilitation programs of military personnel with the consequences of combat trauma]. *Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova*. 2021;3K(131):445–451. [Ukrainian]
15. Winter K. *Die Bedeutung der Herz-Kreislauf-Erkrankungen für Sterblichkeit, Arbeitsunfähigkeit und Invalidität*. Berlin: Verlag Volk und Gesundheit; 1962.
16. World Health Organization (WHO). *International classification of impairments, disabilities, and handicaps (ICIDH)*. Geneva: WHO; 1980. 175 p.

17. Parkhotyk YY. *Fyzycheskaia reabylytatsyia pry travmakh verkhnykh konechnosti* [Physical rehabilitation for upper limb injuries]. K: Olymp literatura; 2007. 280 s. [Russian]
18. Tsonchev V, Devetakov B, Red. *Medytsynskaia reabylytatsyia* [Medical rehabilitation]. Sofya: Medytsyna y fizykultura; 1967. 518 s. [Russian]
19. Kaptelyn AF, Lebedeva YP. *Lechebnaia fizykultura v systeme medytsynskoi reabylytatsyy* [Physical therapy in the system of medical rehabilitation]. M: 1995; 400 s. [Russian]
20. Usenko YuD, Molotkov V N. *Spravochnyk pulmonoloha* [Reference book of a pulmonologist]. K: Zdorovia; 1979. 208 s. [Russian]
21. Samson EY. Kolomoets Mlu. *Polyklynicheskaia terapiia* [Polyclinic therapy]. Kyev: Vyshcha shkola, 1985. 263 s. [Russian]
22. Shkhvatsabaia YK, Aronov VP, Zaitsev VP. *Reabylytatsyia bolnykh ishemicheskoi bolezniu serdtsa* [Rehabilitation of patients with ischemic heart disease]. M: Medytsyna; 1978. 320 s. [Russian]
23. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 53 vid 01 liutoho 2017 r. Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy № 266 vid 29 kvitnia 2015 r. [On making changes to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 266 dated April 29, 2015]. 2017 [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53-2017-%D0%BF>
24. Zakon Ukrayiny. Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia [About rehabilitation in the field of health care]. Redaktsiia vid 12.01.2022, pidstava 1962-IX. 2022 [Ukrainian]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20>

UDC 378:615.825:796.01

Physical Culture and Sports Rehabilitation in the System of Industry Social Practices

Prystupa Ye. N., Zharska N. V., Briskin Yu. A., Vovkanych A. S.

Abstract. *The purpose of the study was to determine the essence and content of physical culture and sports rehabilitation as components of industry social practices.*

Materials and methods. Systemic approach, methods of analysis and synthesis, documentary method, methods of scientific induction and deduction were used in the study.

Results and discussion. The peculiarities of the use of the term «rehabilitation» in the historical context, from the time of the First World War to the present day, are analyzed. Scientists are unanimous in the opinion that rehabilitation is a system of state, socio-economic, medical, professional, pedagogical, professional and other measures aimed at restoring health, the functional state of the human body and its working capacity. It has been studied that rehabilitation is a complex multifaceted concept, which means «restoration» and involves different types of rehabilitation.

It has been established that physical culture and sports rehabilitation is a system of measures developed with the use of physical exercises to restore a person's health and is aimed at restoring and compensating with the help of physical culture and sports the functional capabilities of his/her body to improve his/her physical and psychological state.

Taking into account the belonging of physical culture and sports rehabilitation to the field of physical culture and sports, which studies the impact of physical culture and sports on health, physical development and physical capabilities of the body, as well as on the recovery of athletes after injuries and illnesses, the application of physical culture and sports will contribute to the significant strengthening and improvement of the effectiveness of the recovery of athletes after injuries and illnesses.

Conclusion. Physical culture and sports rehabilitation is an actual object of scientific research. As a postulate of scientific research in the field of physical culture and sports rehabilitation, we accept the statement that rehabilitation is a system of state, socio-economic, medical, professional, pedagogical, professional and other measures aimed at restoring health, the functional state of the human body and its working capacity.

In contrast to physical therapy, which is based on the diagnosis and assessment of the functional state of the patient taking into account nosology, and involves the use of physical exercises along with medical and physiotherapeutic measures, physical culture and sports rehabilitation has a predominant focus on restoring and compensating the body's functional capabilities, physical and psychological state of a person with the help of physical education and sports.

One of the main methodological provisions of physical culture and sports rehabilitation should be a comprehensive multidisciplinary approach, which involves the formation of the "FSR team" for the recovery of the athlete's condition from specialists in the field of physical culture and sports, and the involvement of specialists from other specialties in a consultative mode.

Keywords: physical culture and sports, physical culture and sports rehabilitation, rehabilitation, physical therapy.

ORCID and contributionship:

Yevhenii N. Prystupa : 0000-0001-7862-4567 ^{A,E}

Nataliya V. Zharska : 0000-0003-2313-6894 ^{A,B,D}

Yuriy A. Briskin: 0000-0001-6375-9872 ^{A,E,F}

Andriy S. Vovkanych : 0000-0002-1628-4699 ^{C,E}

A – Work concept and design, B – Data collection and analysis,

C – Responsibility for statistical analysis, D – Writing the article,

E – Critical review, F – Final approval of the article

CORRESPONDING AUTHOR

Yuriy A. Briskin

Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture,

Theory of Sport and Physical Culture Department

11/220, Kostushka str., Lviv 79007, Ukraine,

tel:+380677145442, e-mail: y.briskin@ldufk.edu.ua

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 07.06.2022 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування